

УДК 351.863

І. М. Жилін,
аспірант кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0944-7912>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.17.108

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

I. Zhylin,
Postgraduate student of the Department of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

Визначено, що термін "безпека" широко вживається в усіх життєво важливих сферах суспільної діяльності та має значну кількість класифікаційних ознак. Безпековий дискурс сталого розвитку країни фокусується на концепції "національної безпеки", яка уособлює міжнародні відносини між державами, окремими підприємствами та спільнотами. Національна безпека держави та економічна безпека підприємства не протиставлені один одному, а взаємно доповнені, адже лише ті підприємства можуть бути стійкими до загроз, де держава гарантує захист їх інтересів від ризиків в єдиній економічній структурі державного устрою.

Встановлено, що економічна безпека підприємств ґрунтується на двох підсистемах економічного розвитку — захисту та уповноваження прав на забезпечення гарантій безпеки, які є взаємопідсилюючими заходами передбачення потенційних загроз. Широкий спектр наукових поглядів на сутність економічної безпеки підприємства пов'язаний з різними підходами до її структури, а саме сукупності елементів забезпечення безпеки, які формують безпекову модель економічного розвитку підприємства. Це дозволяє виокремити правовий, конкурентний, ресурсно-функціональний, індикативний, програмно-цільовий та безпековий підходи, які забезпечують стійкий стан економічної безпеки підприємства.

It is determined that the term "safety" is widely used in all vital areas of public activity and has a significant number of classification features. The safety discourse of a country's sustainable development focuses on the concept of "national safety", which embodies international relations between states, individual enterprises and communities. The national safety of the state and the economic safety of the enterprise are not opposed to each other, but are mutually complementary, because only those enterprises can be resistant to threats where the state guarantees the protection of their interests from risks in the unified economic structure of the state system.

It is established that the economic safety of enterprises is based on two subsystems of economic development — protection and empowerment of rights to safety guarantees, which are mutually reinforcing measures to anticipate potential threats. A wide range of scientific views on the essence of economic safety of an enterprise is associated with different approaches to its structure, namely, the set of safety elements that form the safety model of economic development of an enterprise. This makes it possible to distinguish legal, competitive, resource-functional, indicative, programmer-oriented and protective approaches that ensure a stable state of economic safety of an enterprise.

From the standpoint of expanding the categorical apparatus of the study, we propose our own interpretation of the concept of "economic safety of enterprise" as a process that combines five main components: the result of the introduction of innovative production technologies to ensure stable market demand for products and obtaining benefits in the current and future periods; ensuring a stable economic condition, provided that internal risks and external threats are neutralized; the ability to diagnose financial and economic criteria for development and identify sources of dangerous manifestations; application of anti-crisis measures to neutralize internal and external threats; formation of competitive advantages and ensuring economic balance at all stages of the economic cycle.

The article develops a model of formation of economic safety of agricultural enterprises, which reflects the organizational and economic mechanism of ensuring sustainable development of economic entities and conducting agribusiness in the face of threats and uncertainties. The timely prevention of threats in the agricultural sector can protect enterprises from economic recession, provided that hazards are detected, identified and neutralized in a timely manner. The focus of the economic safety of agricultural enterprises should be on productivity and resource saving to ensure the quality of the economic process and the continuous increase of opportunities for sustainable development.

Ключові слова: Безпека, економічна безпека підприємства, конкурентні переваги, національна безпека, сталий розвиток, ресурси, ризики, сільське господарство.

Key words: Safety, economic safety of the enterprise, competitive advantages, national safety, sustainable development, resources, risks, agriculture.

ВСТУП

Україна, як аграрна держава, виборює своє право на життєздатність та незалежність, стійкість та гарантованість виконання своїх зобов'язань перед партнерами як на внутрішньому, так і на світовому ринках сільськогосподарської продукції. Трансформаційні перетворення аграрної економіки пов'язані із різними моделями розвитку конкурентоспроможної господарської системи, яка передбачає ключову умову стабільного розвитку — забезпечення найвищого економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Тривала економічна криза, яка зумовлена війною в Україні, призвела до суттєвого зниження економічного потенціалу держави та негативно вплинула на стан економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Сільськогосподарське виробництво потребує державної підтримки та урегулювання процесів розвитку агробізнесу з урахуванням умов забезпечення належного рівня організаційно-економічної, інформаційної, виробничої, екологічної, фінансово-інвестиційної, зовнішньоекономічної та продовольчої стабільності.

В економічній літературі термін "безпека" досліджується в різних аспектах, що знайшло відображення у наукових працях науковців, таких як Васильчак С., Вініченко І., Дідур К., Коробчинський О., Плоднік М., Сінчак В., Сорочіна І., Шніпко О. та інших і широко вживається в усіх життєво важливих сферах суспільної діяльності. Тому розробка принципів та методологічних основ економічної безпеки сільськогосподарських підприємств у повоєнний період набуває актуальності для економічної науки та практики аграрного господарювання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Термін "безпека" широко вживається в усіх життєво важливих сферах суспільної діяльності та має значну кількість класифікаційних ознак. У широкому науковому розумінні безпекою визначається "захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних та ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалах, необхідних для життєдіяльності та розвитку населення". У доповіді ООН "Концепція міжнародної безпеки" термін "безпека" визначається як відсутність небезпеки або загрози. Отже, термін "безпека" є характеристикою стану розвитку певного об'єкту, процесу або явища в просторі й часі за умов відсутності небажаних подій, які загрожують умовам існування такого об'єкту, процесу або явища.

Безпековий дискурс сталого розвитку країни фокусується на концепції "національної безпеки", яка уособлює міжнародні відносини між державами, окремими підприємствами та спільнотами. Твердження, що безпека кожного окремого підприємства автоматично визначається безпекою держави, не розцінюється як аксіома. Відбувається зміна державоцентрованого поняття "національна безпека" більш гуманістичним, мікроорієнтованим поняттям "економічна безпека підприємства". Той факт, що цей концепт успішно інкорпорується в зовнішньополітичні стратегії багатьох країн та стає звичним терміном у безпековому наративі міжнародних організацій, є важливим показником її значимості та своєчасності.

Зміщення фокусу національної безпеки держави на економічну безпеку підприємства є важливим етапом розвитку економічних

відносин країни, що позиціонує її готовністю до демократичного вирішення конфліктів між суб'єктами господарювання. Сталий розвиток, індекс економічного зростання, стандарти та якість ресурсного забезпечення є гарантією стійкого стану економічної безпеки підприємств та критерієм світового ранжування країни серед держав-партнерів. Країнам, в яких трансформація національної безпеки в економічну безпеку підприємства відбувається в період збройних конфліктів — в активній чи замороженій стадіях, не потрібно відкладати координаційні дії щодо вирішення цих питань до "кращих часів" та фокусувати увагу лише на традиційних джерелах національної безпеки.

В Україні існує застаріла доктрина "національної безпеки держави", яка домінує над поняттям "економічна безпека підприємства", що є перешкодою для розроблення цілісної системи захисту окремих форм організації та ведення господарської діяльності. Анексія Кримського півострова, окупація росією південних та східних територій України та триваюча війна, створюють нові виклики та ускладнюють реалізацію соціально-економічних завдань у цьому напрямку. Проте, перші кроки все ж зроблено, і подальша їх успішність залежить від активної участі організацій громадянського суспільства та їх регулярної взаємодії з органами державної влади і місцевого самоврядування. Наведений концепт ставить економічну безпеку підприємств в центр уваги та є умовою безпечового формату існування їх моделі стійкого розвитку.

Перенесення фокусу з національної безпеки країни на економічну безпеку підприємства виявилось нелегким завданням навіть для західних країн демократичного світу. Поступова зміна сприйняття загроз, пріоритетів безпеки та інструментів її забезпечення відображена у стратегічних концепціях НАТО, у яких все більше уваги приділялося невійськовим компонентам безпеки та співпраці з країнами-партнерами. Започаткування програми НАТО "Партнерство заради миру" суттєво сприяло поступовому зближенню між колишніми суперниками, а також допомогло у проведенні реформ та модернізації національної безпеки. Стратегія національної безпеки України передбачає побудову нової системи відносин між підприємствами та державою на основі цінностей свободи і демократії. Разом з тим, переважає увага до традиційних загроз національній безпеці над питаннями економічної безпеки підприємства. Національна безпека держави та

економічна безпека підприємства не протиставлені один одному, а взаємно доповнені, адже лише ті підприємства можуть бути стійкими до загроз, де держава гарантує захист їх інтересів від ризиків в єдиній економічній структурі державного устрою. Національна безпека держави поступово перестає сприйматись суспільством як основний постулат гарантії економічної безпеки підприємств.

Підприємство, як суб'єкт економічних відносин, передбачає в своїй диспозиційній структурі можливості безпечного економічного функціонування, а також орієнтири на конкретні види діяльності з метою формування механізмів безпеки сталого розвитку та імплементації власних ресурсних можливостей. При цьому, складність процесу забезпечення економічної рівноваги за наявних ресурсних джерел, вибудовує концепцію економічної безпеки підприємств, яка розглядається в широкому контексті як "свобода від загроз" (freedom from threats) та "свобода і можливість забезпечення ресурсних потреб" (freedom to ensure resource needs). Відповідно до першого безпекового контексту концепції, прийняття рішення щодо захисту економічних інтересів підприємства від ризиків фокусується на механізмах розв'язання та запобігання конфліктам. Другий безпековий контекст концепції розширює масштаб загроз функціонування підприємств, враховує явища несвідомих, упереджених дій інших суб'єктів господарювання з метою усунення ринкових конкурентів.

Концепцію економічної безпеки підприємства започатковано у резолюції ООН та зазначається, що: "Забезпечення економічної безпеки підприємства включає в себе набагато більше, ніж просто прийняття рішення щодо нівелювання загроз їх функціонування. Це право підприємства забезпечувати себе ресурсами та взаємодіяти з економічно активними агентами в межах трудових відносин, а також використовувати власні критерії ділової активності та іміджу для відновлення стійкого стану економічної безпеки". Подальше розширення сутності концепції є логічним по своїй суті, але воно має також свої "підводні рифи". Основний парадокс полягає у тому, що чим ближче концепція до своєї оригінальної концептуалізації за сукупністю загроз, тим більш складніми стають і політика, і концепція економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека підприємств ґрунтується на двох підсистемах економічного розвитку — захисту та уповноваження (empowering) прав

на забезпечення гарантій безпеки. Комісія з економічної безпеки підприємств при ООН акцентує увагу на тому, що захист та уповноваження є взаємопідсилюючими заходами передбачення принципових загроз (top-down), коли створюються відповідні інститути, норми та структури для запобігання ризикам в економічній діяльності підприємств. Уповноваження, в свою чергу, передбачають протилежні процеси (bottom-up), а саме, визнання права підприємства самостійно формувати рівень власної безпеки [11].

Для Європейського Союзу забезпечення економічної безпеки підприємств є наративом, який включає в себе цільові інструменти зовнішньої безпекової політики та має форму дискусій про безпеку культури ведення бізнесу в приватному секторі економіки. Зміст форми сталого розвитку та економічної безпеки підприємств враховує безліч ініціатив щодо розширення економічних відносин, заснованих на традиціях ділового спілкування, відновлення матеріальних благ, задоволення життєво важливих потреб учасників економічних відносин. Необхідність збереження та захисту традиційних національних цінностей і благ відображає сутність національних інтересів та їх особливостей на різних етапах розвитку підприємств.

Фокусуючи дослідження на економічній діяльності сільськогосподарських підприємств, необхідно зазначити, що вона здійснюється в межах певної території на власний ризик з метою отримання економічних результатів та прибутку. Сільськогосподарські підприємства можуть і не досягти запланованих економічних результатів та отримати збиток. Отримання прибутку із одночасною ймовірністю понесення втрат є фактором невизначеності, який завжди супроводжує економічну діяльність суб'єктів господарювання, а втрати в комплексі із виникненням подій невизначеності, можуть кваліфікуватися як ризик. Тому, в процесі дослідження економічної природи та сутності економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, її доцільно вивчати через призму забезпечення захисту форм ведення агробізнесу та їх життєздатності в певній галузі сільськогосподарства з метою протидії як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам та ризикам. Це є базисом відновлення стійких критеріїв економічного функціоналу підприємств, збереження їх організаційної структури, упорядкування внутрішніх зв'язків з урахуванням зовнішніх факторів впливу на стан економічного розвитку. Економічна безпека сільськогос-

подарських підприємств має генерувати прибуток суб'єкта господарювання на достатньому рівні для нейтралізації небажаних (ймовірних) подій різного політичного та соціально-економічного характеру.

За результатами дослідженням встановлено, що широкий спектр наукових поглядів на сутність економічної безпеки підприємства пов'язаний з різними підходами до її структури, а саме сукупності елементів забезпечення безпеки, які формують безпекову модель економічного розвитку підприємства. Це дозволяє умовно виокремити правовий, конкурентний, ресурсно-функціональний, індикативний, програмно-цільовий та безпековий підходи (захист від негативного впливу зовнішнього середовища та захист економічних інтересів підприємства), які забезпечують стійкий стан економічної безпеки підприємства.

Встановлено, що прихильники правового підходу зміст досліджуваного поняття пов'язують із захистом інтересів підприємства від нечесної конкуренції, некомпетентних рішень, недосконалих законів [3, с. 43; 12, с. 80]. Однак, у наведених визначеннях, на нашу думку, недостатньо конкретизовані саме економічні аспекти безпеки суб'єктів господарювання. Конкурентний підхід виокремлює критерії конкурентних переваг та їх відповідність стратегічним цілям підприємства [10, с. 115]. Також науковці зазначають про вагомий вплив зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємств [1, с. 130]. Вчені, які схиляються до індикативного підходу акцентують увагу на формуванні рівня економічної безпеки підприємства в результаті визначення сукупності індикаторів та їх порівняння з фактичними значеннями за умови наявності граничних критеріїв [1, с. 142; 9, с. 56; 8, с. 47]. Дослідження економічної безпеки підприємства за програмно-цільовим підходом багатьма вченими зводиться до обґрунтування оптимальних (за обраними критеріями) кількісних показників із розробкою комплексу цільових програм на всіх рівнях економіки, спрямованих на їх забезпечення [7, с. 160; 6, с. 128].

Відповідно до безпекового підходу економічна безпека підприємства розглядається з позиції захисту його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатності суб'єкта швидко усувати різні види загроз чи пристосуватися до існуючих умов, які негативно впливають на результати його діяльності. Крім того, прихильники цього підходу також передбачають часову та просторову межу гармонізації економічних інтересів підприє-

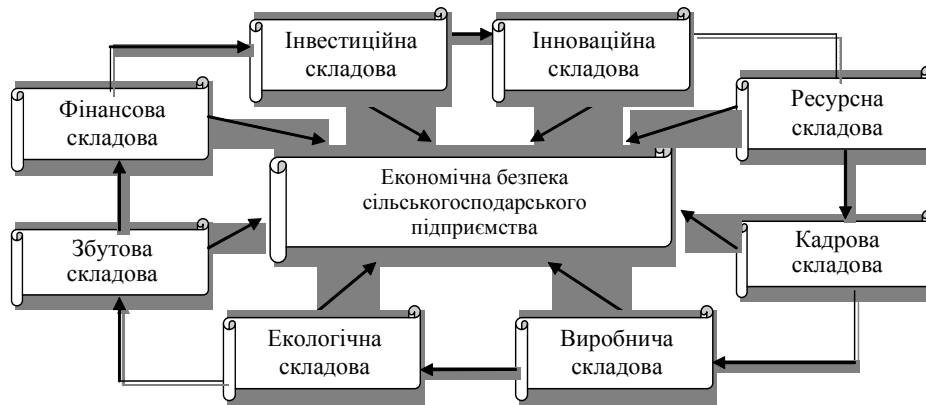

Рис. 1. Структура економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

Джерело: побудовано автором за даними [2; 7; 9; 12].

мства щодо ефективного використання ресурсів із інтересами інших суб'єктів господарського середовища [2, с. 22; 11, с. 205]. Але, найбільш поширеним підходом, є ресурсно-функціональний. Його прихильники вважають, що економічна безпека являє собою ефективну діяльність підприємства, є основною передумовою його стійкого розвитку та розглядають її як стан ефективного використання ресурсів, який нівелює внутрішні та зовнішні загрози, а також забезпечує тривалий цикл розвитку підприємства [5 с. 6; 4, с. 186]. Отже, кожен із наведених наукових підходів щодо тлумачення поняття "економічна безпека підприємства" має свої переваги та недоліки, тому потребує конкретизації шляхом урахування галузевих особливостей об'єкту дослідження.

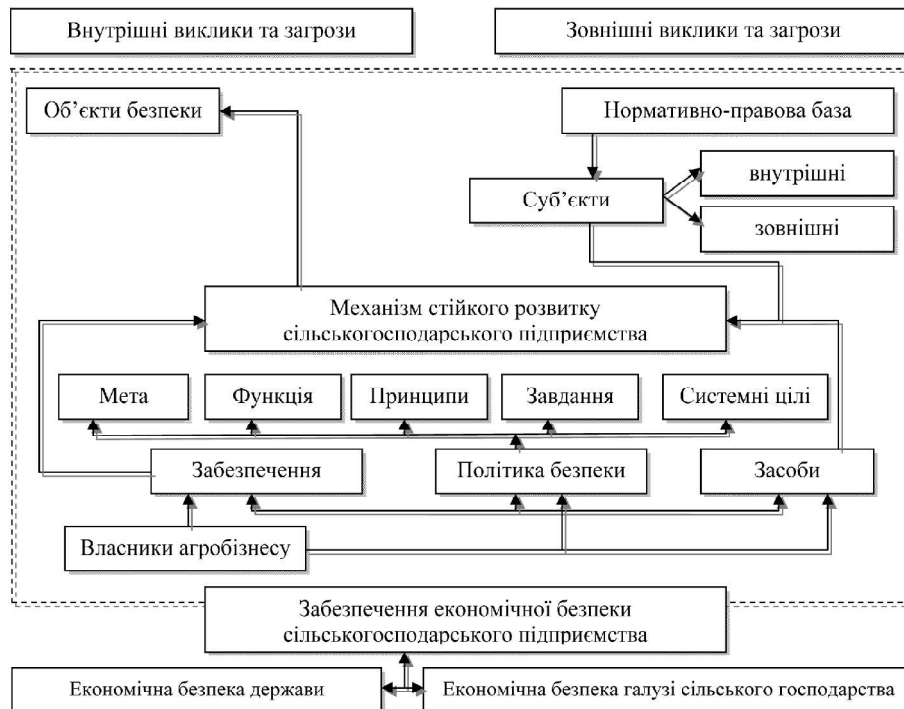
З позиції розширення категоріального апарату дослідження нами запропоновано власне тлумачення поняття "економічна безпека підприємства", як процесу, що поєднує п'ять основних компонент: по-перше, результат упровадження інноваційних технологій виробництва для забезпечення стабільного кон'юнктурного попиту на продукцію та одержання вигоди в поточному і майбутньому періодах; по-друге, забезпечення стійкого економічного стану за умови нейтралізації внутрішніх ризиків та зовнішніх загроз; по-третє, здатність діагностики фінансово-економічних критеріїв розвитку та ідентифікації джерел виникнення небезпечних проявів; по-четверте, застосування антикризових заходів нейтралізації внутрішніх і зовнішніх загроз; по-п'яте, формування конкурентних переваг та забезпечення економічної рівноваги на усіх етапах економічного циклу. На відміну від існуючих визначень, уточнений понятійний підхід позиціонує формування економічної безпеки як процес економічного розвитку підприємства.

Функціональні складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на кожному з рівнів розвитку економіки є різними. За результатами проведених досліджень нами узагальнено класифікаційні складові структури економічної безпеки сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Важливим компонентом економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є фінансова складова, яку слід розглядати як фінансову основу економічних результатів та забезпечення стійкого економічного стану. Вона характеризує спроможність суб'єктів господарювання пристосуватись до змін зовнішнього середовища, адаптуватись до існуючих конфліктних ситуацій між бізнес-партнерами та дисбалансів в галузях сільського господарства. Поточний стан забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств за фінансовою складовою оцінюється на підставі аналізу власних фінансових можливостей.

Кадрова складова визначається, насамперед, наявним професійним складом персоналу, ефективністю його роботи та вмінням запобігати загрозам в макро- та мікросередовищі сільськогосподарських підприємств. Ресурсна складова підприємств визначається рівнем забезпеченості сировиною, матеріалами, технікою, а також ефективністю їх використання. Виробнича складова відповідає за здійснення технологічного процесу, його безперервність та ефективність. Ключову роль серед складових забезпечення економічної безпеки відіграє інвестиційна компонента, яка є базою розширеного відтворення та розвитку сільськогосподарських підприємств у майбутньому, а також впровадження бізнес-проектів та інновацій.

Важливість виокремлення екологічної складової у контексті дослідження економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

Рис. 2. Теоретична модель забезпечення економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

Джерело: розроблено автором.

пояснюється тим, що земля виступає основним фактором сільськогосподарського виробництва та істотно впливає на результати діяльності. Стратегічним завданням екологічної компоненти в економічній безпеці сільськогосподарських підприємств є екологічно безпечна система землеробства, дотримання екологічно збалансоване ведення господарської діяльності, яке полягає у науковому обґрунтуванні норм використання хімічних речовин та їх зберіганні (добрив, пестицидів), дотриманні норм щодо зберігання відходів від тварин тощо. Зазначене дозволяє підвищувати продуктивність земельних ресурсів та збільшувати обсяги виробництва, вирощувати екологічно безпечну продукцію та отримувати високоякісну й конкурентоспроможну продукцію як на внутрішньому, так і на світових ринках. Збутова складова відображає ступінь відповідності внутрішніх економічних можливостей сільськогосподарських підприємств по відношенню до зовнішніх потреб, які формуються в ринковому середовищі.

Теоретична модель забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств представлено на рис. 2. Вона відображає організаційно-економічний механізм забезпечення стійкого розвитку господарюючих суб'єктів та ведення агробізнесу в умовах заг-

роз та невизначеностей. Своєчасність попередження загроз в галузях сільського господарства може забезпечити підприємства від економічної рецесії за умови своєчасного виявлення небезпек, їх ідентифікації та нейтралізації.

ВИСНОВОК

Таким чином, сутність економічної категорії "економічна безпека сільськогосподарського підприємства" пропонуємо трактувати як сукупність складових, що забезпечують безпечний стан діяльності суб'єктів господарювання, якісна оцінка яких дозволяє визначити рівень захисту від загроз та невизначеностей, здатність відновлювати втрачені активи, відстоювати власні інтереси на різних рівнях із найменшими ризиками та підтримувати економічні відносини з іншими суб'єктами зовнішнього середовища. Головний акцент економічної безпеки сільськогосподарських підприємств має бути сфокусований на продуктивність та економію ресурсів з метою забезпечення якісного результату економічного процесу та постійного нарощування можливостей стабільного розвитку.

Література:

1. Васильчак С.В., Жидяк О.О., Соловій С.Б. Резерви підвищення економічної безпеки функціонування господарюючих суб'єктів галузі.

Наук. вісник ЛьвДУВС. Серія економічна. Львів, 2016. Вип. 2. С. 141—148.

2. Вініченко І.І., Дідур К.М., Дідур О.О. Значення ресурсного потенціалу аграрного підприємства в забезпеченні продовольчої безпеки країни. *Агросвіт*. 2023. № 16. С. 20—27.

3. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 4. С. 41—45.

4. Корчевська Л. О. Система принципів забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 44—49.

5. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01; Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. К., 2004. 18 с.

6. Нусінова О.В. Основи оцінки економічної безпеки підприємства: теоретичні та практичні аспекти: монографія. К.: ТОВ "ПанТот", 2012. 412 с.

7. Плоднік М.В., Дюк А.А. Вплив зовнішніх чинників на формування економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6 (11). С. 159—161.

8. Радіонов О.В., Черкасов А.В. Формування та розвиток економічної безпеки підприємства: монографія. Луганськ: "Янтар". 2011. 316 с.

9. Сінчак В.П., Крушинська О.В. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств як необхідна умова їхньої конкурентоспроможності. *Вісник Сумського національного аграрного університету: Серія "Економіка та менеджмент"*. 2012. Вип. 4 (52). С. 55—60.

10. Сорокіна І.В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 12. С. 114—212.

11. Судакова О.І. Формування концептуальних засад планування економічної безпеки підприємства. *Економічний простір*. 2009. № 23 (2). С. 204—213.

12. Шніпко О.С. Види і чинники безпеки ієрархічних економічних систем: теоретико-методологічний аспект. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 5. С. 78—85.

References:

1. Vasylychak, S.V. Zhydyak, O.O. and Soloviy, S.B. (2016), "Reserves for increasing the economic security of the business entities of the industry",

Naukovyy visnyk L'vDUVS. Seriya ekonomichna, vol. 2, pp. 141—148.

2. Vinichenko, I.I. Didur, K.M. and Didur, O.O. (2023), "The importance of the resource potential of an agricultural enterprise in ensuring the country's food security", *Ahrosvit*, vol. 16, pp. 20—27.

3. Korobchyns'kyi, O.L. (2019), "The method of formation of the system of economic security of the enterprise", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 41—45.

4. Korchevs'ka, L. O. (2012), "A system of principles for ensuring the economic security of the enterprise", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 38, pp. 44—49.

5. Kuzenko, T.B. (2004), "Planning the economic security of enterprises in the conditions of a market economy", Ph.D. Thesis, Economic Sciences, European University of Finance, Information Systems, Management and Business, Kyiv, Ukraine.

6. Nusinova, O.V. (2012), *Osnovy otsinky ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva: teoretychni ta praktychni aspekty* [Basics of assessing the economic security of an enterprise: theoretical and practical aspects], TOV "PanTot", Kyiv, Ukraine.

7. Plodnik, M.V. and Dyuk, A.A. (2017), "The influence of external factors on the formation of the economic potential of an agricultural enterprise", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 6 (11), pp. 159—161.

8. Radionov, O.V. and Cherkasov, A.V. (2011), *Formuvannya ta rozvytok ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva* [Formation and development of economic security of the enterprise], Yantar, Luhansk, Ukraine.

9. Sinchak, V.P. and Krushyns'ka, O.V. (2012), "Financial security of agricultural enterprises as a necessary condition for their competitiveness", *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu: Seriya "Ekonomika ta menedzhment"*, vol. 4 (52), pp. 55—60.

10. Sorokina, I.V. (2009), "Theoretical and methodological aspects of the formation of the system of economic security of the enterprise", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 12, pp. 114—212.

11. Sudakova, O.I. (2009), "Formation of the conceptual basis of planning the economic security of the enterprise", *Ekonomichnyy prostir*, vol. 23 (2), pp. 204—213.

12. Shnipko, O.S. (2016), "Types and factors of security of hierarchical economic systems: theoretical and methodological aspect", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 5, pp. 78—85.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2024 р.